

GELİŞMİŞ ÜLKELERDE GENİŞLETİCİ, GELİŞENLERDE İSE SIKI PARA POLİTİKASI VE KÜRESELLEŞME

Mehmet KARAGÜL*

Öz:

Genel algının ötesinde kazananı ve kaybedeni olan ve oldukça kapsamlı bir süreci ifade eden küreselleşmenin etkin olduğu en önemli alan kuşkusuz ekonomidir. Bilhassa gelişmiş ülkelerin, gelişen ülkeler üzerindeki ekonomik hâkimiyetini genişletmeleri bağlamında en fazla kullandıkları araç da para politikalarıdır. Gelişen ülkelerde yaygın olarak görülen enflasyonla mücadele için maliyet artırıcı ve üretim düşürücü etkisi yeterince dikkate alınmadan, hep sıkı para politikası dayatılmaktadır. Söz konusu politikaların uygulanması neticesinde ise iç piyasada daralan para arzı, yükselen faizle yabancı kaynak olarak dışarıdan dengelenmektedir. Oysa gelişmiş ülkeler, tam aksine sürekli genişletici para politikası uygulayarak, gelişen ülkelere önce para, sonra da mal ihraç etmek suretiyle hep kazanan taraf olmayı hedeflemektedirler.

Anahtar Kelimeler: Küreselleşme, sıkı ve genişletici para politikası, gelişen ve gelişmiş ülkeler

EXPANSIONARY MONETARY POLICY IN DEVELOPED COUNTRIES, CONTRACTIONARY MONETARY POLICY IN DEVELOPING COUNTRIES AND GLOBALIZATION

Abstract:

It is surely beyond doubt that the economy is the area where the globalization, which has winner and loser beyond the general perception and expresses a very comprehensive process, is most effective. Monetary policy is the most popular tool that the developed countries use in order to expand their economic dominance on developing countries. In order to deal with inflation on the developing countries, the contractionary monetary policy is imposed without adequately taking consider of it's cost increasing and production decreasing effects. In the result of this policy, monetary supply decreases in domestic market but it is balanced with the foreign liquidity while interest rate increases. However, the developed countries rather use expansionary monetary policy and they aim to be the winner by exporting money and good to developing countries.

Keywords: Globalization, contractionary and expansionary monetary policy, developing and developed countries

A. GİRİŞ

Para ve küreselleşme, hem hayatımızdaki yeri, hem de birbirleriyle olan ilişkisi açısından oldukça dikkat çekici ehemmiyete sahiptirler. Esasen iktisadi hayatın devamlılığını sağlayan para, bu asli görevinin yanı sıra; ekonomik, politik ve hatta akademik çevrelerde hemen hemen hiç bahsedilmeyen iktisadi ve siyasal etkinlik alanının, diğer bir ifade ile egemenlik sahasının göstergesi olma özelliğine de sahiptir.

Güçlü sanayileşmiş ülkelerin, diğer bölgeler üzerinde; iktisadi, siyasi, kültürel ve askeri etkinliğini genişletme çabalarını *küreselleşme* olarak ifade ettiğimizde, bu aktif yayılcı harekete maruz kalan öteki pasif çevre ülkeler için küreselleşme yenine ancak *küreselleştirilmeden* bahsetmek çok daha yerinde olacaktır.

Küreselleşen ülkelerin bu faaliyetlerinde kullandıkları en etkili aracın, liberal iktisat politikaları olduğu ve ayrıca buna paralel bir şekilde, özellikle gelişmekte olan ülkelere

* Prof. Dr., Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü Öğretim Üyesi, mkaragul@mehmetakif.edu.tr

önerilen/dayatılan sıkı para politikaların önemli bir rol üstlendiğini belirtmek gerekir. Bu çerçevede gelişmiş ve küreselleşen ülkelerde genişletici para politikaları uygulanırken, gelişmekte olan ülkelere manidar bir şekilde ısrarla sıkı para politikası uygulandığını görüyoruz.

Bu vaziyetin bir yansıması olarak gelişmekte olan ülkelerde oluşan para arzı açığı, gelişmiş ülkelerdeki para arzı fazlasıyla “yabancı sermaye” çerçevesinde karşılanmaktadır. Ülkeler arasında oluşan söz konusu para arzı dengesizliğinin giderilmesinde, liberal politikaların bir sonucu olan sermaye hareketlerinin serbestliği ve gelişmekte olan ülkelerdeki faizlerin yüksek oluşunun önemli bir rol üstlendiği inkâr edilemez.

Görüldüğü üzere gelişmekte olan ülkeler, sıkı para politikası gereği olarak milli para arzını daraltırlarken, iç piyasada oluşan para arzı açığı; ya faiz maliyetli dış borç, ya mülkün elden çıkarılmasını gerektiren özelleştirme ya da en masumu ihracat ile elde edilen yabancı paralarla telafi edilmektedir. Bu noktada iç piyasada kullanmak ya da yatırım yapmak için milli para basarak kullanmak yerine, bu denli ağır maliyetleri olan yabancı para kullanmanın iktisadi bir izahını yapabilmek oldukça zor olsa gerek.

Nihayetinde sıkı para politikaları; az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeleri, gelişmiş ve küreselleşen ülkeler karşısında küreselleştirilmek üzere açık alan haline getirmektedir. Bu itibarla gelişmekte olan ülkelerin, iç piyasada ihtiyaç duydukları para ihtiyacını yabancı paralara ihtiyaç kalmayacak şekilde arttırmaları, istikralı ve kalıcı bir iktisadi kalkınma için çok daha yerinde olacağı düşünülmektedir.

B. BİR BAŞKA YÖNÜYLE KÜRESELLEŞME

Eski Türkçe cihanşümül, yeni Türkçe küresel, İngilizce kökenlisi globalleşme olan ve son yıllarda Dünya'nın aldığı yeni yapıyı anlatmaya çalışan bu kavramlar, günümüzde çok sık kullanılmasına rağmen, bu olgunun toplum tarafından hakkıyla anlaşıldığını söyleyebilmek bir hayli zor.

Dünyada her varlığın, düşüncenin ve olayın, mutlaka değişik tonlarda müspet ve menfi yönlerinin bulunduğu bir gerçektir. Dolayısıyla hiçbir olgunun mutlak doğru ve yanlışlardan oluşması mümkün değildir. Bu nedenle, üzerinde çok yönlü tartışmalar yapılan, küreselleşmeyi de aynı doğrultuda değerlendirmek zorundayız.

Küreselleşme karşıtı olmak ya da savunmak bir yana, küreselleşme sürecini bütün boyutlarıyla iyi tahlil ederek, olumsuzluklarına karşı önlem alırken, fırsatlarını değerlendirebilmek için hazırlıklı olunması gerektiği kanaatindeyiz.

Küreselleşme süreci, esasen yansız bir kavram olup genel anlamda; küre üzerindeki her türlü iletişim ve ulaşım imkânlarının artması, buna bağlı mal, hizmet ve finansal sermayenin hareketliliğinin çoğalması, üretim ve tüketim kalıplarının benzeşmesi ile kültürel etkileşimin yoğunlaşması şeklinde homojen bir yapıyı öngörmektedir. Bu anlamda “Dünya Küreselleşiyor” ya da “Küreselleşiyoruz” ifadelerinde Dünyadaki bütün insanlığın aynı ölçüde ve etkinlikte küreselleşme eyleminde rol aldığı ya da etkilendiği vurgusu bulunmaktadır. Ancak küreselleşme hakkındaki söz konusu bu ve benzeri bütün pozitif söylemlere rağmen, gerçeğin çok farklı olması, bütün tartışmaların temelini teşkil etmektedir. (Adıgüzel, 2011: 17-39)

“Yoğun kütlelerin, hafif kütleye doğru hareket etmesi ya da onu baskı altına alması” şeklindeki en basit fizik kuralının, sosyal bilimlerde de geçerli olduğunu söylemek mümkündür.

Üretim miktarı, sermaye birikimi, teknolojik düzey, kültürel derinlik ve askeri güç itibarıyla az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerden kat kat ileride olan sanayileşmiş merkez ülkelerin sahip olduğu zenginlik, meselenin temelini oluşturmaktadır. Bu bağlamda devletlerarasındaki sınırların, Neo-liberal politikalarla kaldırılması ya da gevşetilmesi, gelişmiş ülkelerden az gelişmiş ülkelere doğru yoğun bir mal, hizmet, sermaye, kültür ve siyasi değer yönelmesine yol açmaktadır. (Şimşek, 2007: 69-70)

Bu da netice itibarıyla, dünyadaki güçlü ülkelerin; ekonomik, kültürel, siyasi ve askeri etkinlik sahasını, kendi alanının dışına taşıyarak, Küre'nin geri kalanına yayılmasına neden olmaktadır. Böyle bir yapısal değişim, karşımıza etkinlik sahasını genişletenlerden oluşan *küreselleşenler* ile mevcut etkinlik sahasını diğerleriyle paylaşmak zorunda kalanlar ve/veya daraltmak zorunda kalanların teşkil ettiği *küreselleştirilenleri* çıkarmaktadır. (Karagül, 2012: 156-159)

Küreselleşmenin etkilerinin en yoğun yaşandığı iktisadi hayatın, en etkili aktörünün, para ve para politikaları olduğundan da şüphe edilmemelidir. (Balmumcu, 2013) Çünkü bağımsızlığını ilan eden her ülkenin temel hakkı olan para basma yetkisi ve bu parayı egemenliğinin bir göstergesi olarak, sınırları içinde kullanması gerçeği ortadadır. Buna rağmen, bilhassa gelişen ülkelerde merkezi ülkelerin paralarının da işlem yapabilir olmasını, egemenliğin paylaşılması ve dolayısıyla küreselleştirilmeye bir örnek olarak değerlendirmesi yanlış olmasa gerek.

C. KÜRESELLEŞME, PARA VE PARA POLİTİKALARI

Toplumların refah düzeylerinin artırılması ve her türlü tehdide karşı kendilerini koruyabilmeleri büyük ölçüde iktisadi alandaki başarılarına bağlıdır. Bu başarının da para politikalarından bağımsız düşünülmesi mümkün değildir.

Üretim, tüketim, ticaret ve paylaşımdan oluşan temel iktisadi faaliyetlerin gerçekleşmesi sürecinde en önemli görev üstlenen faktör, hiç kuşkusuz paradır. İktisadi hayatın işlerliği için vazgeçilmez öneme haiz olan paranın ne olduğu, özellikleri, fonksiyonları ile politikaları ve bunun küreselleşmeyle olan etkileşiminin ortaya konmasının, önemli bir gereklilik olduğundan şüphe yoktur.

a. Para ve Özellikleri

Bir varlığın para olarak kullanılabilmesi için öncelikle, ilgili ülkede ve toplumda *kabul görmesi*, üzerinde kıymet barındırabilmesi için *nadir olması* ve bunun için taklidinin zor olması gerekmektedir. Öte yandan ekonomik mübadele işlemlerinde kolaylıkla kullanılabilmesi için *küçük, büyük olması* ile taşınmasının kolaylığı ve bölünebilirliği büyük önem arz etmektedir.

Paranın iktisadi hayattaki önemi o nispette vazgeçilmezdir ki vücuttaki kanın önemiyetinden farklı değildir. Nasıl ki sağlıklı bir vücudun sahip olması gereken normal kan değerleri var ise benzer şekilde istikrarlı bir iktisadi yapı için de gereksinim duyulan para miktarının belli bir standardı olmak zorundadır. Ayrıca kanın bünye sağlığı için harici bir unsur taşınması ne ise iç piyasada milli para yerine yabancı/harici para kullanmak da o denli sakıncalıdır.

b. Paranın Fonksiyonları

Ekonomi politikalarının etkinliğinde ve başarısında son derece önemli bir role sahip olan paranın fonksiyonlarını; *mübadele aracı*, *ekonomik ölçü birimi*, *tasarruf aracı ile iktisadi faaliyetlerde itici/kışkırtıcı ve egemenlik göstergesi* olması şeklinde sıralamak mümkündür.

Paranın en klasik görevi, ekonomik hayatta iktisadi değerlerin el değiştirmesine aracılık etmesi, yani *değişim aracı* olmasıdır. Para, bu fonksiyonuyla iktisadi hayatın akışını ve işleyişini sağlayan en önemli araçtır. Paranın diğer bir fonksiyonu ise iktisadi varlıkların değerleri için ölçü birimi görevi üstlenmesidir.

Öte yandan bugün gerçekleştirilen iktisadi bir katma değer bir bölümünü gelecekte kullanabilmenin en kolay yolu, ilgili katma değeri paraya dönüştürerek onun bir bölümünü gelecekte kullanmak üzere bekletmek, diğer bir ifade ile *tasarruf* etmektir. Ayrıca modern iktisadi hayatı yönetme konusunda paranın bir diğer vazifesi *politika aracı* olmasıdır. Bu manada para arzı ve para talebi üzerinden, piyasadaki paranın değeri ve faiz oranları ile iktisadi faaliyetlerin yönlendirilmesi mümkün olmaktadır.

Paranın yeterince gündeme getirilmeyen bir başka fonksiyonu, ekonomik faaliyetler için *iticilik* veya *kışkırtıcılık* etkisine sahip olmasıdır. Çünkü her kim belli bir miktar parayı elinde bulunduruyorsa; sahip olduğu eğitim ve değer yargıları ile içinde bulunduğu şartlara göre ilgili parayı, ya tüketim için yahut da yatırım için harcamak eğiliminde olacaktır. Bunun da ekonomide canlılığın sağlanması için büyük ölçüde etkili ve gerekli olduğunu ifade etmek yanlış olmasa gerek.

Bayrak, devletler için egemenlik sahasının göstergesi olarak, siyasal bir simge ve sembol görevi üstlenmiş olmasına rağmen, hiç şüphe edilmemelidir ki asli *egemenlik göstergesi* paradır. Dolayısıyla paranın kitaplarda yer almayan bir diğer önemli hususiyeti, ülkelerin egemenlik sahasını gösteren bir özelliğe sahip olmasıdır.

Dolayısıyla bir coğrafyada hangi para veya kimin parası kabul görüp kullanılıyorsa, o paranın sahibi ülkenin, o topraklarda; siyasi, iktisadi ya da askeri konularda etkili olmadığını söyleyebilmek mümkün değildir.

Bütün bu izahatlardan açıkça görüleceği üzere, paranın gündeme gelmeyen en önemli fonksiyonlardan olan egemenlik göstergesi özelliği, bugün ülkelerin küreselleşmesi ve küreselleştirilmesi sürecinde de kendisini göstermektedir. Kanaatimizce, bir ülkenin gerçek egemenlik sahasını görmek açısından, temsili sembol olan bayrağının dalgalandığı alandan ziyade, parasının kullanıldığı coğrafyayı dikkate almanın, çok daha gerçekçi olacağı muhakkaktır.

c. Para Basma: Emisyon

Emisyon, diğer bir ifade ile kâğıt para basıp piyasaya sürme konusunda tek yetkili merkez bankalarıdır. Merkez bankalarının aktif ve pasifindeki gelişmelerin sonucuna göre gerçekleştirilen sürüm, merkez bankasına ve dolayısıyla onun sahibi olan devlet veya kuruma ciddi bir kazanç sağlamaktadır. *Emisyon kazancı* olarak ifade edilen bu gelir, ilgili kurum adına, basılan paranın piyasadaki alım gücü nispetinde ilave bir satın alma gücü ayrıcalığı sağlamaktadır.

Piyasaya çıkarılan ilave paranın, piyasada kendisinin alım gücüne karşılık, ek bir mal ve hizmet bulamaması halinde belli bir miktar enflasyona sebep olması kaçınılmazdır. Ancak,

yukarıda da bahsedildiği üzere paranın, ekonomik faaliyetler üzerindeki itici ve kışkırtıcı olma özelliği de dikkate alındığında, bir yandan tüketimi diğer taraftan da üretimi canlı tutabilmek için piyasanın ölçülü bir biçimde sürekli para ile desteklenmesi kaçınılmazdır.

d. Eski ve Yeni Para Arzı Tanımlamaları

Piyasadaki para miktarını yansıtan M, para arzı tanımlarında da son dönemde Avrupa Merkez Bankasına uyma adına önemli değişikliklere gidilmiştir. Bunlardan en dikkat çekici olanı, eskiden M2Y altında yer verilen yabancı para cinsinden tutulan mevduatlar, şimdi vadelerine göre M1 ve M2 para arzları içinde gösterilmeye başlanmıştır. (Bocutoğlu, 2011: 144-145) Dolayısıyla yeni anlatımda M2Y diye ayrı bir para arzı tanımı bulunmamakta, yabancı paralar milli para ile birlikte hiçbir farklılığa gitmeden aynı para arzı tanımı içinde gösterilmektedir.

Böyle bir tanımlama ile ülke içindeki yabancı paralarla, yerli paranın ayırt edilmesi büyük ölçüde engellemiş olmaktadır. Ancak unutulmamalıdır ki her bir ülke insanı için, milli para ile yabancı para aynı anlama gelmemektedir. Çünkü her ülkenin kendi parası sıfır maliyetli iken, yabancı para ise elde edilme aşamasında, hem de kullanıldığı zaman sürecinde bir bedel ödemeyi gerektiren ve ayrıca dış bağımlılığa yol açan ciddi bir maliyete sahiptir.

Tablo: 1. Eski ve Yeni Para Tanımlamaları

Para Arzı (Eski)	Sahip Olduğu Parasal Değerler	Para Arzı (Yeni)	Sahip Olduğu Parasal Değerler
M0	Dolaşımdaki para - Banka Kasalarındaki Para	M0	Dolaşımdaki para - Banka Kasalarındaki Para
M1	M0 + Vadesiz Mevduat	M1	M0 + TL ve YP Vadesiz Mevduat
M2	M1 + Vadeli Mevduat	M2	M1 + TL ve YP Vadeli Mevduat
M2Y	M2 + Vadesiz ve vadeli YP Mevduat	M3	M2 + Repo ve Para Piyasası Fonları + Bankalarca İhraç Edilen Menkul Kıymetler
M2R	M2 + Repo		

Kaynak: www.mahfiegilmez.com/15.07.2015

Bahsedilen para arzı tanımlamalarındaki değişime paralel bir başka yeni tanımlama şekli, Milli Gelir hesaplamalarında görülmektedir. Son dönemde milli gelir hesabının, Türk vatandaşlarının yurt içi ve dışı yıllık gelirlerini yansıtan GSMH yerine, ülke içindeki yerli ve yabancı kişilerin elde ettiği geliri gösteren GSYİH ile hesaplanması, üzerinde yeterince durulmayan bir konu olsa gerek. Çünkü ülke içindeki yabancı işletmelerin artması ve milli gelirdeki ağırlıklarının % 50'lerin üzerine çıkması nedeniyle, yıllık hesaplanan GSYİH büyüklüğü ve artışı, ülke vatandaşları tarafından bu ülkenin öz geliriymiş gibi algılandığından, iktisadi anlamda gerçeği yeterince yansıtmamaktadır.

Görüldüğü şekliyle, son dönem iktisadi tanım ve hesaplamalarda yerli ve yabancı farkı kaldırılarak, ülkenin iktisadi hayatındaki yabancı ağırlığı ve kontrolü bir manada gizlenmektedir. Esasen bu durumun, küreselleşenlerin küreselleştirilenler üzerindeki etkisinin gözlerden kaçırılması anlamına geldiğini de söylemek yanlış olmasa gerek.

e. Sıkı Para Politikası ve Enflasyon ile Mücadele

Ülkelerin en tabii hakları olan para basma yetkisine, sınırlama getiren sıkı para politikasının öncüsü ve savunucusu olan Monetarizm, günümüz temel iktisadi sorunlardan biri olan enflasyon konusu üzerine yoğunlaşmakta ve enflasyonun asli nedeni olarak, hükümetlerce para arzının artırılmasını görmektedir. Monetaristlere göre, ekonomideki istikrarsızlıkların birçoğu parasal kökenlidir. Bu görüşlerini özetle "Enflasyon her zaman ve her yerde parasal bir olgudur" sözüyle ifade etmektedirler. (Oktayer, (2010: 132)

Dolayısıyla hükümetlerin, enflasyonla mücadelede sıkı para politikalarından şaşmamaları en temel politik yaklaşım olarak kabul edilmektedir. Bu bağlamda son yıllarda Türkiye'nin de içinde bulunduğu ve kronik enflasyon yaşayan birçok gelişmekte olan ülke için IMF'nin başını çektiği küresel aktörlerin genel geçer(!) iktisat programları olarak önerdiği liberal eksenli sıkı para politikaları, birçok yönüyle tartışmaya açıktır.

i. Sıkı Para Politikası ve İç Ekonomik İstikrar

Enflasyonun, ciddi bir iktisadi sorun olduğundan şüphe olmamakla birlikte, fiyatların genel anlamda ülkenin iktisadi yapısına göre (yüzde 1 ile 5 oranında) artmasının ekonomik hayatın istikrarı ve devamlılığı açısından gerekli olduğu da göz ardı edilmemelidir. Aşırı talep, yetersiz arz ve artan maliyetler gibi çok farklı nedenleri olan enflasyonun tek sebebinin, para arzının aşırı artması olarak görülmesi de doğru değildir.

Bu çerçevede enflasyon ile mücadele için sürekli ve katı bir şekilde ülkede sıkı para politikası uygulanmasının, menfi etkilerinin de olabileceği göz ardı edilmemelidir. Çünkü fiyat artışlarının önüne geçebilmek için toplam talebi düşürmeye yönelik uygulanan sıkı para politikalarının; önce faizlerdeki yükselişle maliyet temelli fiyat artışına, ardından üretimde düşüşe neden olabileceği ve tekrar üretim daralmasına bağlı yeni bir fiyat artışının yaşanmasına yol açabileceği göz ardı edilemez.

Dolayısıyla uygulanan sıkı para politikasının, umulan müspet etkilerinden çok daha fazla menfi etkilerinin olduğu da dikkatlerden kaçmamalıdır. Çünkü sıkı para politikası, sadece yersiz ve aşırı talebi kısmak için geçici olarak uygulanabilecek bir politikadır. Buna karşılık, bu politikanın aşırı ve süreklilik kazanması halinde; maliyet enflasyonu, arz enflasyonu, üretim daralması, buna bağlı milli gelir azalması, işsizlik ve ayrıca üretimdeki azalmaya bağlı olarak; dış açık, dış borç ve dış bağımlılık gibi çok daha ağır iktisadi sorunlara neden olabileceği inkârı mümkün olmayan gerçeklerdir.

ii. Sıkı Para Politikası ve Özel Bankalar!

Toplam talebi kısarak enflasyonu düşürmek amaçlı uygulanan sıkı para politikasına bağlı olarak Merkez Bankası'nın emisyonu başvurumaması, ülkede emeği ile çalışan ücretlilerin reel gelirlerini düşürücü etki doğurduğu göz ardı edilmeyecek bir olgudur.

Merkez Bankası'nın ekonominin ihtiyacı nispetinde para basması, devletin egemenlik hakkını kullanmasının bir gereği olduğu kadar, toplum tarafından üretilen mal ve hizmetin karşılığı bir gelir kaynağı olduğu da kabul edilmelidir.

Lakin Merkez Bankası, piyasada aşırı talep olmasın düşüncesiyle para basmaktan imtina ederken, piyasadaki bankaların oldukça rahat bir şekilde; kaydi para oluşturması, bir taraftan

devletin egemenlik hakkına ortak olma anlamına gelirken, diğer yandan kamunun/toplumun hakkı olan emisyon kazancına da el koymuş olmaları dikkat çekmektedir.

Öte yandan Merkez Bankası'nın, kendisine dayatılan sıkı para politikası programı çerçevesinde uyguladığı para arzını daraltıcı uygulamalara karşılık, özel bankaların; kaydi para araçları ile oluşturduğu ilave alım gücü, tüketici kredilerinin genişletilmesi ve kredi kartlarının kontrolsüz bir biçimde yaygınlaşması, Merkez Bankası'nın enflasyonu düşürme amaçlı uyguladığı sıkı para politikasıyla çelişen özelliğe sahiptirler.

Çünkü enflasyon ile mücadele kapsamında uygulanan sıkı para politikasıyla, reel geliri azalan çalışan kesim, ihtiyaçlarını karşılayabilmek için bankaların oluşturduğu kaydi para ve dış kaynaklı kredileri kullanmak zorunda kalmaktadır. Neticede iddia edildiği şekliyle reel anlamda, enflasyonu düşürme bağlamında, ne toplam para arzı daralmakta, ne de toplam talep kısılmaktadır. Sadece tüketiciye ve üreticiye ilave maliyet doğuran faiz artışıyla, para arzının kaynağı değişmiş olmaktadır.

iii. *Sıkı Para Politikasının Yabancı Para Arzını Arttırıcı Etkisi*

Sıkı para politikası neticesinde içerideki para arzının daralması ve buna bağlı faizlerin yükselmesinin bir diğer etkisi, ülkeye yabancı para girişinin önünü açmasıdır. (Yay, 2009: 36) Çünkü milli para arzının, içerideki üretim ve tüketim kaynaklı talebi karşılayacak düzeyin altında olması, bununla birlikte iç faiz oranının dış faiz oranlarından daha yükseğe çıkması (Grafik 1) ve ayrıca liberal politikalar çerçevesinde sermaye hareketlerinin sınırsız serbestleşmesi, ülkeye dışarıdan yabancı para girişi için gerekli olan bütün şartları hazırlamış olmaktadır. (Onur, 2005: 149)

Görüldüğü üzere, enflasyon ile mücadele gerekçesiyle, uygulandığı iddia edilen sıkı para politikası, içerideki milli para arzını daraltırken, ülkeye yabancı para girişinin önünü açmaktadır. (Grafik 2) Dolayısıyla ülkeye yabancı para girişini teşvik eden bir sıkı para politikasının amacına hizmet etme yönünden tutarlı olduğunu söyleyebilmek mümkün gözükmemektedir. Çünkü enflasyonu düşürmek için toplam talebin daraltılmasını öngören bir sıkı para politikasının, amacına hizmet edebilmesi için toplam para arzını oluşturan bütün alanlarda kendisini göstermesi zorunludur. Aksi takdirde, toplam para arzındaki bir daralmadan ve buna bağlı enflasyonda düşüşten söz edebilmek mümkün olmayacaktır. Bunun yerine sadece toplam para arzındaki bileşimlerde Merkez Bankası kaynakları aleyhine bir bozulma söz konusu olacaktır.

Bu da iddia edilen enflasyon ile mücadele gerekçesini büyük ölçüde sıkıntıya koyacak bir durumu ifade etmektedir. Gerçekte ise ülkedeki toplam para arzı içindeki yabancı para miktarını arttırarak, küreselleşen ülkelerin, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler üzerindeki hâkimiyet gücünü biraz daha arttırma yönünde önemli bir etki doğuracağı ortadadır.

Bu iddialar bağlamında, son yıllarda ülkemizdeki enflasyon oranının bir önceki döneme göre daha düşük seyretmesinde, uygulamakta olan *düşük kur yüksek faiz* politikaları çerçevesinde gerçekleştirilen ucuz ve yoğun ithalatın büyük etkisini göz ardı etmek mümkün değildir.

C. İÇ PİYASADA İKAME/YABANCI PARA ve YANSIMALARI

Az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkeler en başta enflasyonla mücadele bağlamında ekonomik istikrar gerekçesiyle sıkı para politikası uygularken, ülke içi faizler yükseldiğinden

dışarıdan içeriye yoğun bir sermaye akışı meydana gelmektedir. Böylelikle milli para arzı daralırken, bu sebeple ortaya çıkan para arzı açığı yabancı para ile telafi edilmektedir. (Grafik: 3) İlgili grafikten de görüldüğü üzere, 2013 sonu itibariyle Dünyadaki toplam 11 trilyon 434 milyar dolarlık döviz rezervinin, yüzde 67,3' gelişen ülkelerde tutulurken geri kalan yüzde 32,3' de gelişmiş ülkelerde tutulmaktadır.

Bu noktada şu gerçeği göz ardı etmek mümkün değil. Bu günkü dünya gerçeğinde yabancı para kullanmamak ya da ihracat ve ithalat yapmamak diye bir halin söz konusu olmadığını ortadadır. Ancak, zaruretler nedeniyle dış ekonomik faaliyetlerde yabancı para kullanımından kaçınmak mümkün olmamakla birlikte, iç piyasa için böyle bir zorunluluk olmamasının yanında, içeride yabancı para kullanmanın çok ciddi maliyeti ve riskleri olduğu göz ardı edilmemelidir. Hatta dış ticarete de belli ülkelerle özel dış ticaret anlaşmaları yapmak suretiyle, üçüncü bir ülkenin parasını kullanmadan karşılıklı ticaretin yapılabilirdi bilinen bir gerçektir.

Kabul edilmelidir ki cari işlemler açığı olan her bir ülkede tutulan her bir yabancı paranın kaynağı; ya faiz maliyeti olan dış borç, ya da mülk satışı olduğu gerçeğidir. Dolayısıyla bu şartlarda iç piyasada kullanılmak veya tasarruf amacıyla tutulan her bir yabancı para sürekli bedel ödenmesi gereken bir kaynak anlamına gelmektedir.

Eş değer olan ve aynı ihtiyacı karşılayabilen bir malın bedavası veya daha ucuzu varken, ücretli ya da pahalı olanını kullanmanın, hiçbir iktisadi ve rasyonel tarafı olmasa gerek. Bu çerçevede iç piyasada, kâğıt ve boya masrafından başka bir maliyeti bulunmayan milli para arzını sıkı para politikası uygulamak gerekçesiyle daraltarak; onun yerine faiz, mülk ya da mal satışı gibi ciddi bedeller ödemeyi gerekli kılan yabancı parayı kullanmanın iktisadi bir açıklamasının olmadığı kanaatindeyiz.

a. Yabancı Para Kullanımı ve Mülkün El Değiştirmesi

Öte yandan bir ülkede milli para ile birlikte yabancı paraların da kullanılması, ilgili paranın maliyetinden daha başka da risk ve tehditler de barındırmaktadır. Çünkü bir anlamda uygulanan sıkı milli para politikası ile yabancı paralara alan açılırken; milli para üzerinden gelir elde eden ülke vatandaşlarının reel geliri en azından nispi anlamda düşmekte ve buna karşılık, ülkede faaliyet gösteren yabancıların geliri ise artmaktadır. Bu gelişme neticesinde ülkede geliri azalan yerli vatandaş elindeki mülkü satmak zorunda kalırken, doğal olarak bunun alıcısı da geliri artan yabancılar olmaktadır. Sonuç itibariyle ülkedeki mülk ve servet, yerli vatandaşın elinden yabancıların eline geçmektedir.

Ülkemizle birlikte birçok gelişmekte olan ülkede yaşanan; arazilerin, üretim tesislerinin ve finans kurumlarının yabancıların eline geçmesi ve ortaya çıkan ekonomideki yabancılaşmanın bunun en bariz yansıması olduğunu ifade etmek yanlış olmasa gerek.

b. Yatırımlar ve Dış Finansman İhtiyacı!

Konunun bir başka boyutunu ise ülkede yatırımların artması bağlamında *dış finansman* ihtiyacı algısı oluşturmaktadır. Bu noktada, ilave yatırımlar için gerekli olan ek finansman ihtiyacının karşılanması için tasarruf ve emisyonu dayalı milli para eksenli kaynak ile ihracat, borç ve mülk satışına dayalı döviz merkezli dış kaynağın, gerçekleştirilecek yatırıma kaynak teşkil etmesi açısından herhangi bir farkı bulunmamaktadır. Hatta ister iç, isterse dış kaynak

olsun, ülkede talebe dayalı enflasyonist baskı oluşturması yönünden de hiç bir fark söz konusu olmayacaktır.

Ancak yukarıda söz edildiği şekliyle elde edilen iç ya da dış kaynaklı paranın, risk ve maliyetleri açısından aynı şeyi söyleyebilmek mümkün değildir. Dolayısıyla ülkede yatırımları arttırmak için enflasyon olur kaygısı ile milli para basmaktan kaçınmak suretiyle, dış finansmana başvurmak, enflasyonist açıdan bir fark doğurmamakla birlikte, ülkenin geleceği açısından beraberinde ciddi risk ve maliyetler getireceği göz ardı edilmemelidir.

c. Dış Finansmanla Dış Ticaret

Öte yandan küresel oyuncu olma hedefinde olan gelişmiş ülkelerin, söz konusu amaçlarına ulaşmaları için gerekli olan ihracatlarındaki sürekliliği sağlamaları ancak, ithalatçı konumunda olan gelişen ülkelerdeki gelir ve para arzı yetersizliğinden kaynaklanan talep darlığının telafi edilmesine bağlıdır. Bu noktada ithalat için zorunlu olan söz konusu talep sıkışıklığının giderilmesi için ise ilgili ülkelere mal ve hizmet ihracatından evvel para (sermaye) ihracatı yapılmasını gerekli kılmaktadır. Bu sebepten dolayı gelişmiş ülkeler, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere, önce para satarak faiz geliri elde ederken, ardından mal ve hizmet ihraç etmek suretiyle kar sağlayarak, iki sefer kazanmaktadır. Buna karşılık olayın en dikkat çekici tarafı; *ülkemizde henüz kazanılmayan para ile üretilmeyen malların ithal edilerek tüketilmesinin doğurduğu kısa vadeli rahatlamaya karşılık, orta ve uzun vadede doğuracağı ciddi maliyetle ortaya çıkacak olan çok daha büyük kaybın, yeterince farkına varılmamasıdır.*

Bütün bunlarla birlikte, uygulanan milli para temelli sıkı para politikası sonucunda yükselen faizle ülkeye gelen yabancı paranın bollaşması, döviz kurunun düşmesine yol açmaktadır. Kurdaki bu düşüş, ülkenin dış ticaretteki rekabet gücünü zayıflatmasıyla, ithalat artarken ihracat da azalmaktadır. Nihayetinde dış açığın artmasına neden olan bu gelişmenin; ülkede üretimin ve istihdamın daralmasına neden olurken, cari açığı büyütmeye bağlı olarak, dış borcun da artmasına yol açtığı göz ardı edilemeyecek bir gerçektir.

I. SONUÇ

Son yılların en önemli tartışma konusu olan küreselleşme olgusunun; zannedildiğinin aksine tek taraflı ve homojen bir oluşum değil, aktif ve pasif tarafları olan diğer bir ifade ile kazanımı ve kaybedeni bulunan, çift taraflı ve çok boyutlu, küre üzerindeki yeni bir yapılanma şekli olduğunu kabul etmek durumundayız.

Bir ülkenin küreselleşmede hangi tarafta olduğunu anlayabilmek için; iktisadi, siyasi, askeri ve kültürel alanlardaki etkinlik sahasını, ülke sınırlarının dışına mı genişletiyor, yoksa kendi coğrafyasındaki egemenlik haklarını dış unsurlarla paylaşmak zorunda mı kalıyor? Sorusunu cevaplamak yeterli olacaktır. Bu bağlamda, kendi coğrafyasında ağırlıklı olarak ithal malı ve yabancı para kullanan ve topraklarında yabancı askeri üsleri barındıran ülkelerin *küreselleştiğinden* değil, ancak *küreselleştirildiğinden* söz edilebileceği ortadadır.

Özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere önerilen/dayatılan *Neo Klasik* iktisat politikaları çerçevesinde olmazsa olmaz kabul edilen *sıkı para politikalarını* önemli bir yere konumlandırmak durumundayız. Ancak Türkiye'nin de dâhil olduğu birçok gelişmekte olan ülkede uygulanan sıkı para politikalarına karşılık, başta ABD olmak üzere, milli parası uluslararası alanda geçerli olan ülkeler için aynı hassasiyeti gösterdiğini ifade etmek mümkün gözükmemektedir.

Netice itibariyle, gelişen ülkeler, sıkı para politikasına sıkı sıkıya bağlı kalırlarken, gelişmiş ülkelerin genişletici para politikası uygulamaya devam etmesi, (Grafik 2) az gelişmiş ülkelerde toplam para arzının içindeki yabancı para oranının her geçen gün biraz daha artmasına neden olmaktadır. Bütün bunların bir yansıması olarak ilgili ülkeler, kendi milli paraları ile karşılayabilecekleri ve de karşılamaları gereken yurt içi para arzı ihtiyacının önemli bir bölümünü dış *finansman* adı altında yabancı paralarla karşılamaktadır. Netice itibariyle söz konusu devletler, en tabii hakları olan para basma yetkilerini kullanmaktan imtina eder hale gelip, emisyon yoluyla piyasaya sürmekten çekindikleri parayı ise dışarıdan faiz ve benzeri bedeller ödeyerek temin etmek zorunda kalmaktadırlar.

Dolayısıyla enflasyon ile mücadele gerekçesiyle gelişmekte olan ülkelerde sıkı sıkıya uygulanan sıkı para politikaları; öngörüldüğü gibi enflasyonu düşürmede yeterince etkili olmaması bir yana; ülkede mülkiyetin yabancıya geçmesi, ekonomik faaliyetlerde yabancı payının artması, ülke vatandaşlarının yabancılara nispetle fakirleşmesi ile dış açığın büyümesi ve buna bağlı dış borcun artması gibi birçok menfi etkisi söz konusudur. Bütün bunların, gelişmiş ülkelerin etkinlik sahasını arttırarak, *küreselleşmesine* ve diğer gelişenlerin ise mevcut egemenlik alanlarını gelişmişlerle paylaşmak zorunda kalmalarıyla, *küreselleştirildiklerini* ifade etmek yanlış olmasa gerek.

YARARLANILAN ESERLER

- Adıgüzel, M., (2011), *Ekonomik, Kültürel ve Politik Küreselleşme, ve Sonuçları*, Nobel Akademik yayıncılık, Ankara.
- Balmumcu, Ö, (2013), “Küresel Finans Krizi Etkisinde Para Politikası Tartışmaları”, *Ege Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 4 (2) 32-55.
- Berksoy, T., *Konferans: Tehdit ve Fırsatlarıyla Türkiye Ekonomisi*, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Burdur, 24 Şubat 2015.
- Bocutoğlu, E. (2011), *Makro İktisat Teori ve Politikalar*, Murathan Yayınları, Trabzon.
- Yay, Gülsüm, (2009) “Küreselleşme ve Para Politikası” *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, Cilt 1, Sayı 1, ISSN: 1309-8020 (Online)
<http://www.dunya.com/20.09.2014>.
<http://www.mahfiegilmez.com/20.08.2014>.
- Kamın, S. (2010), “Financial Globalization and Monetary Policy” Board of Governors of the Federal Reserve System”, *International Finance Discussion Papers*, Number 1002.
- Karagül, M., (2012), *Dünya Ekonomisi*, 2. Baskı, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara.
- Oktayer, A. (2010), “Türkiye’de Bütçe Açığı, Para Arzı ve Enflasyon İlişkisi”, *Maliye Dergisi*, Sayı, 158.
- Onur, S. (2005), “Finansal Liberalizasyon ve GSMH Büyümesi Arasındaki İlişki”, *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 1, Sayı 1.

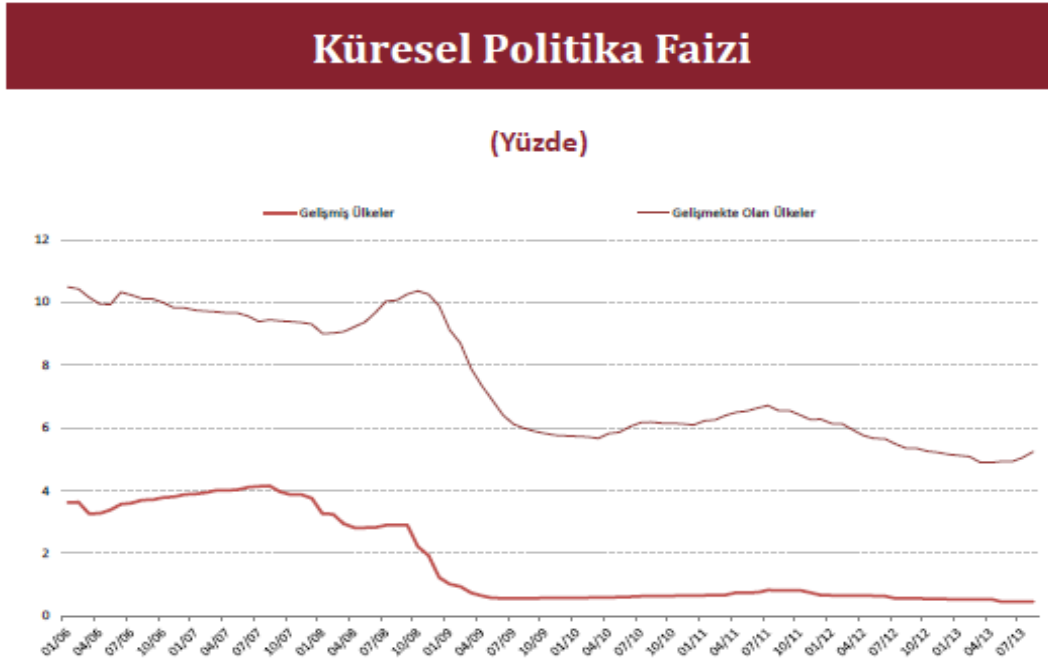
Özgen, B., (1998) “Globalleşme Sürecinde Gelişmekte Olan Ülkelerde Finansal Piyasalar”, *Ege Maliye Bölümleri Sempozyumu*, Dokuz Eylül Üniv. 26-28 Kasım, , İzmir.

Rogoff, K., (2006), “Impac of Globalization on Monetary Policy”, *Paper Prepared for Symposium by the Federal Reseve Bank of Kansas City*, August 24-26 2006.

Şimşek, A. “Küreselleşme Sürecinde Finansal Krizler ve Maliye Politikaları: Latin Amerika Deneyimi”, *Bilgi* (14) 2007 / 1 : 67-93.

Yay, G. G. (2009), “Küreselleşme ve Para Politikası”, *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, Cilt 1, Sayı 1, 2009.

Grafik 1: Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkelerde Faiz Oranları

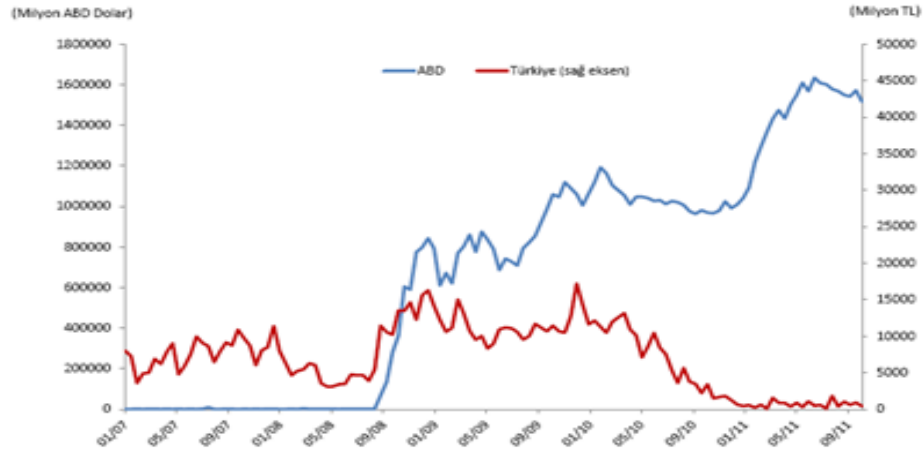

Kaynak: Konferans; Berksoy, T.

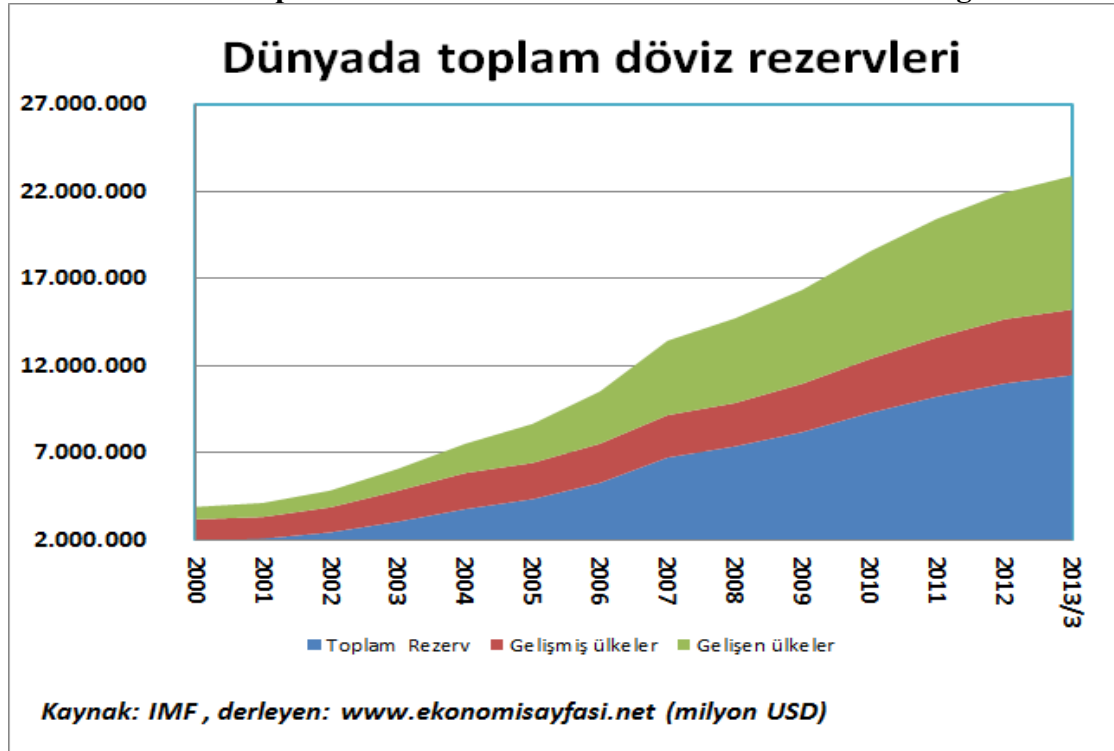
Grafik 2: ABD ve Türkiye’de Para Arzı Genişlemesi

Kriz ve Parasal Genişleme

Kaynak: Konferans; Berksoy, T.

Grafik 3: Toplam Döviz Rezervlerinin Ülke Grubuna Göre Dağılımı

Kaynak : www.ekonomisayfasi.net/08.07.2015